

забезпечує можливість значного поповнення ринку існуючої продукції за допомогою більш продуктивних технологій.

Висновки з дослідження, висвітленого в даній статті, передбачається спрямувати на обґрунтування концептуальних засад стратегії інноваційного розвитку підприємств.

Література: 1. Шумпетер Й. Теория экономического развития: Исследование предпринимательской прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры. — М.: Прогресс, 1982. — 456 с. 2. Кондратьев Н. Д. Проблемы экономической динамики. — М.: Экономика, 1989. — 528 с. 3. Туган-Барановский М. И. Политическая экономия. Курс популярный. — К.: Наукова думка, 1994. — 264 с. 4. Друкер П. Управление, нацеленное на результат. — М.: Технологическая школа бизнеса, 1992. — 392 с. 5. Друкер П. Як забезпечити успіх у бізнесі: новаторство і підприємство: Пер. з англ. — К.: Україна, 1994. — 320 с. 6. Роджерс К., Агарвала-Роджерс Р. Коммуникации в организациях / Пер. с англ. — М.: Экономика, 1980. — 268 с. 7. Иванов М. М., Колушаева С. Р., Кочетков Г. Б. США: управление наукой и нововведениями. — М.: Наука, 1990. — 216 с. 8. Верер Л. Л. Экономика научных исследований. — М.: Наука, 1981. — 200 с.

Стаття надійшла до редакції
19.12.2002 р.

УДК 658.14/17

Лисенко М. Д.

КОМПЛЕКСНА ОЦІНКА ХАРКІВСЬКОГО РЕГІОНУ ТА ГАЛУЗЕЙ ЙОГО ПРОМИСЛОВОСТІ ЯК ОБ'ЄКТІВ ІНВЕСТУВАННЯ

У статті розглянуті пропозиції щодо застосування факторного аналізу для оцінки інвестиційної привабливості економічних об'єктів. Запропоновані методичні рекомендації, які відрізняються узгодженістю на всіх таксономічних рівнях і враховують зв'язки у стані об'єктів з позиції визначення напрямку їх подальшого розвитку.

Становлення ринкових процесів в Україні потребує нових підходів до управління розвитком регіонів. Однією з проблем стратегічного розвитку регіону є проблема залучення інвестицій, яка нерозривно пов'язана з оцінкою його інвестиційної приваб-

ливості. Не можна сказати, що ця проблема є зовсім новою для науковців. Уже той факт, що значна кількість наукових публікацій присвячена цій тематиці, свідчить, з одного боку, про її актуальність, а з іншого — про недостатню вирішеність. Останнім часом збільшилася кількість вітчизняних і зарубіжних робіт, які висвітлюють різноманітні підходи до розроблення методики інтегральної оцінки функціонування економічних систем. Автор вважає, що на особливу увагу заслуговують праці таких дослідників, як Бланк І., Богатов О., Долішний М., Побурко Я., Савін В., Шеремет А., Ястремська О. Але в методиках, які пропонують ці автори (наприклад [1]), недостатньо вирішена задача вертикальної інтеграції оцінки, а саме — відсутній зв'язок між рівнями "регіон — галузь — підприємство".

Метою даної статті є висвітлення методичних основ і результатів комплексної оцінки інвестиційної привабливості регіонів України та галузей їх промисловості.

Методика комплексного підходу до оцінки інвестиційної привабливості суб'єкта господарювання [2] містить три етапи для кожного рівня, що досліджується. На першому етапі оцінки на основі матриці "Продуктивність праці — обсяг виробництва" виявляються чотири кластери регіонів (галузей, підприємств), які мають значення відносної продуктивності праці та темпів зростання обсягів виробництва вищі або нижчі від значень цих показників по Україні (регіону, промисловості), і згідно з цими кластерами їх характеристики як об'єктів інвестування. На другому етапі за допомогою багатовимірного факторного аналізу визначаються особливості формування інвестиційного клімату в кластерах регіонів (галузей, підприємств). І на третьому етапі спостерігається динаміка визначених на другому етапі факторів — складових інвестиційної привабливості регіонів (галузей, підприємств), яка відображується інтегральним показником.

Здійснений автором аналіз угруповання регіонів України за кластерами на основі матриці "Продуктивність праці — обсяг виробництва" для 1998 – 2000 рр. дозволяє зробити наступні висновки. З огляду на розвиток промисловості найбільш конкурентоспроможними є вісім регіонів, які розташовані у перших двох кластерах матриці: Донецька, Дніпропетровська, Запорізька, Київська, Миколаївська, Полтавська, Одеська та Харківська області. Саме вони і є найбільш привабливими для реалізації інвестиційних проектів. Результати факторного аналізу, здійсненого на другому етапі оцінки інвестиційної привабливості регіонів України, свідчать про те, що розвиток інвестиційної привабливості 24-х регіонів України у 1996 – 2000 рр. визначався двома факторами: промислово-виробничим та

інвестиційно-науковим. Кількісні характеристики цих факторів по регіонах дозволили визначити, що за значеннями промислово-виробничої та інвестиційно-наукової складових інвестиційної привабливості регіонів виділяються Дніпропетровський, Донецький, Запорізький, Київський та Харківський регіони. Саме вони мають найвищі значення промислово-виробничого та інвестиційно-наукового факторів та є однорідними за процесами розвитку інвестиційної привабливості протягом періоду, що аналізувався. Інтегрований показник, що розраховувався на третьому етапі, продемонстрував, що впродовж 1996 – 2000 рр. стимулюючі функції обох факторів знижувались. Особливо слід відзначити, що таке становище характерне практично для всіх регіонів-лідерів. Навіть Київський регіон, який є безумовним лідером як у своєму кластері, так і серед регіонів взагалі, отримав у 2000 р. негативну інтегральну оцінку, хоча вона мала незначний вплив на середнє значення.

Проведемо оцінювання інвестиційної привабливості галузей одного з регіонів-лідерів, а саме — Харківської області.

Для реалізації першого етапу методики щодо галузевого рівня побудуємо матрицю "Продуктивність праці — обсяг виробництва".

Результати розподілу на кластери зведено у табл. 1.

Таблиця 1

Розподіл на кластери галузей промисловості Харківського регіону

1999 р.		2000 р.	
I кластер	II кластер	I кластер	II кластер
Кольорова металургія. Електроенергетика. Деревообробна та целюлозно-паперова промисловість. Харчова промисловість.	Паливна промисловість.	Кольорова металургія. Деревообробна та целюлозно-паперова промисловість. Харчова промисловість.	Паливна промисловість. Електроенергетика.
III кластер	IV кластер	III кластер	IV кластер
Чорна металургія. Промисловість будівельних матеріалів. Хімічна та нафтохімічна промисловість. Легка промисловість.	Машинобудування та металообробка.	Чорна металургія.	Машинобудування та металообробка. Промисловість будівельних матеріалів. Хімічна та нафтохімічна промисловість. Легка промисловість.

Дані табл. 1 відбивають той факт, що до галузей-лідерів можна віднести харчову, деревообробну та целюлозно-паперову галузі промисловості та кольорову металургію. Вони впродовж двох років перебувають у першому кластері, тобто продуктивність праці та приріст виробництва в них мають значення, вищі, ніж середні по промисловості Харківського регіону.

Електроенергетика, зберігаючи рівень продуктивності праці, втрачає темпи зростання обсягів виробництва та переміщується до другого кластера. У цьому ж кластері стаціонарно перебуває паливна промисловість. Слід відзначити, що ця галузь має надзвичайно високий рівень продуктивності праці — він приблизно в сім разів перевищує середньпромислове значення.

Постійним елементом третього кластера є лише чорна металургія. Ця галузь підтримує темпи зростання обсягів виробництва на рівні, який у 1,50 – 1,67 рази перевищує середній, і має тенденцію до зростання значень показників відносної продуктивності праці з 0,50 до 0,91 відповідно для 1999 та 2000 рр. Тобто за умови збереження позитивної динаміки, яка має місце протягом періоду, що аналізується, чорна металургія у перспективі може переміститися до першого кластера — кластера галузей-лідерів.

До галузей-аутсайдерів слід віднести наступні: хімічну та нафтохімічну, машинобудування та металообробки, промисловість будівельних матеріалів, легку промисловість. У найгіршому становищі знаходяться машинобудівна та металообробна галузь. Вона "надійно" зайняла позицію у четвертому кластері. Погіршили свій стан хімічна та нафтохімічна галузі промисловості, промисловість будівельних матеріалів та легка промисловість. Ці галузі у 1999 р. при низькому рівні продуктивності праці мали значення темпів зростання обсягів виробництва, близькі до середнього показника за промисловістю регіону, але у 2000 р. не змогли утримати навіть цей рубіжний рівень, що і призвело до їх переміщення до четвертого кластера. Взагалі, цим галузям промисловості Харківського регіону притаманна негативна динаміка показників, що досліджуються на першому етапі оцінки інвестиційної привабливості галузей промисловості регіону. Так, темпи зростання обсягу виробництва у 1999 – 2000 рр. мали такі значення: для хімічної та нафтохімічної промисловості — 1,00 – 0,87; машинобудування та металообробки — 0,99 – 0,87; промисловості будівельних матеріалів — 1,00 – 0,84 та легкої промисловості — 1,00 – 0,81. Значення відносної продуктивності праці за доданою вартістю становили відповідно 0,48 – 0,39; 0,56 – 0,49; 0,81 – 0,73; 0,25 – 0,26.

Окремо слід пояснити "стрибок" хімічної та нафтохімічної промисловості з галузей-аутсайдерів

до галузей-лідерів. На думку автора, справа в тому, що до 2000 р. включно статистичні показники щодо цієї галузі були наведені без урахування хіміко-фармацевтичної промисловості. А, як показують дані публічної звітності у Харківському регіоні, саме фармацевтика набуває значних темпів розвитку.

Результати першого етапу оцінки інвестиційної привабливості галузей регіону дозволяють зробити такі узагальнення:

до галузей-лідерів, основним завданням яких щодо подальшого розвитку є залучення приватного капіталу, слід віднести кольорову металургію, харчову, деревообробну та целюлозно-паперову галузі промисловості. Більш детального аналізу потребує хімічна та нафтохімічна промисловість з огляду на її структуру;

до галузей, які є конкурентоспроможними, але мають проблеми з нарощуванням обсягів виробництва, слід віднести паливну промисловість та електроенергетику. Ці галузі потребують особливої уваги з боку держави. Саме недостатність державного інвестування призвела до переміщення електроенергетики з першого кластера до другого. Світовий досвід доводить, що розвиток цього сектору економіки, перш за все, базується на технологічному оновленні, чого і бракує сучасній електроенергетиці нашої країни;

галузю, яка має достатні ресурси для подальшого зростання та за умов сприятливої державної фінансово-кредитної політики може посилити позитивну динаміку, слід вважати чорну металургію;

до галузей, які втрачають ринкові позиції та майбутнє яких пов'язано зі структурно-реорганізаційними та інноваційними процесами, слід віднести машинобудування, легку промисловість, промисловість будівельних матеріалів.

Отже, охарактеризувавши динаміку розвитку галузей відносно середньогалузевих тенденцій, перейдемо до другого етапу оцінки інвестиційної привабливості галузей промисловості Харківського регіону. А саме виявимо, які спільні тенденції мають галузі, що досліджуються, з огляду на їх привабливість як об'єктів інвестування (паливну промисловість виключено з другого етапу у зв'язку з браком статистичних даних: у 1999 р. відсутня фінансова звітність підприємств цієї галузі).

Аналіз даних факторного моделювання демонструє, що обрані для дослідження показники утворюють два фактори — дві основні складові, які впливають на динаміку інвестиційної привабливості галузей промисловості Харківського регіону: складову активності галузевих бізнес-процесів (маються на увазі тактичні, короткострокові аспекти розвитку галузі) та складову ефективності інвестицій (стратегічні, довгострокові аспекти розвитку галузі). Слід

зазначити, що обидва фактори мають позитивний вплив на динаміку інвестиційної привабливості галузей Харківського регіону.

Зрозуміло, що зазначені вище складові у різних галузях мають різну інтенсивність. Цю характеристику відображують значення факторів за галузями (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка значень факторів за галузями

Галузь промисловості	Значення факторів за роками			
	1999 рік		2000 рік	
	фактор		фактор	
	1	2	1	2
Електроенергетика	-1,01	-2,27	0,66	2,08
Чорна металургія	-1,10	-1,15	-0,33	-0,82
Кольорова металургія	7,49	3,18	6,48	2,57
Хімічна та нафтохімічна	-2,32	-2,74	-1,23	-1,29
Машинобудування та металообробка	-1,51	0,17	-2,06	-0,48
Деревообробна та целюлозно-паперова	-0,13	0,69	-0,30	-0,07
Промисловість будівельних матеріалів	-0,82	-1,17	-1,54	-1,80
Легка промисловість	-2,73	-1,51	-3,91	-3,86
Харчова промисловість	2,15	4,79	2,22	3,68

З табл. 2 видно, що за значеннями факторів галузі мають досить великі розбіжності. Найбільша потужність з огляду на виявлені фактори притаманна кольоровій металургії. Сильнішими від стратегічних протягом періодів, що аналізуються, для цієї галузі є тактичні аспекти фінансування виробництва. Їх превалювання можна пояснити тим, що високий експортний потенціал галузі приваблює інвесторів, які зацікавлені у миттєвому отриманні значних доходів. Це негативне співвідношення, притаманне розвитку кольорової металургії Харківського регіону, підтримується й у 2000 р. Хоча значення факторів і зменшуються, але тенденція зберігається: фактори в 1999 р. мають значення 7,49 – 3,18, а в 2000 р. — 6,48 – 2,57.

Відрізняється від інших галузей за значеннями факторів, що аналізуються, і харчова промисловість: значення першого фактора становлять 2,15 та 2,22. Це загалом об'єктивна тенденція, адже високий обіг коштів, соціальна значущість галузі, значна вітчизняна сировинна база, безумовно, приваблюють інвесторів. Найбільша частка іноземних інвестицій в економіку Харківського регіону припадає на харчову промисловість — 25,9% (1999 р.) та 35,3% (2000 р.). Не дивно, що для цієї галузі пріоритетною у розвитку є, насамперед, правильно обрана стратегія, адже тактичні фінансові засоби її реалізації спрацьовують автоматично (значення другого фактора є

значно вищим від значень першого: 4,79 та 3,68 відповідно у 1999 р. та 2000 р.).

Значення першого фактора для деревообробної та целюлозно-паперової галузі відображують значно слабшу ділову активність (з тенденцією до піо́ршення), що спостерігається в кольоровій металургії та харчовій промисловості. Також втрачає свої позиції і друга складова інвестиційної привабливості цієї галузі.

Стрибокподібну динаміку значень факторів має електроенергетика. Збільшують інвестиційну привабливість галузі зміни в обох складових. Значення факторів, на відміну від 1999 р., у 2000 р. набувають позитивних величин: $(-1,01) - 0,66$ і $(-2,27) - 2,08$ відповідно за факторами та за роками. Такий стан галузі можна пояснити наступним чином. Більшість підприємств цієї галузі належить до державної (комунальної) власності: станом на початок 2001 р. з дванадцяти існуючих підприємств електроенергетики Харківського регіону два знаходились у державній власності, два — у комунальній і чотири відносились до акціонерних товариств, одне з яких було приватизованим. Неможливість підвищення державою тарифів, з одного боку, високі ціни на первинну сировину та неглатоспроможність споживачів продукції галузі, з іншого боку, призводять до коливань ефективності функціонування галузі (хоча й обсяги виробництва стабільно перевищують середні значення по промисловості). Тому сукупність цих обмежень у поєднанні з нестійкою інституційною структурою держави є тягарем, що негативно впливає на процес залучення інвестицій до галузі. Однак, як свідчать дані, у 2000 р. має місце позитивна тенденція. І вона, перш за все, пов'язана зі змінами у ефективності операційної діяльності, яка базується на покращенні стану у сфері активізації бізнес-процесів галузі. Ця галузь користується реальним внутрішнім і зовнішнім попитом, але поки що похвалення динаміки має екстенсивну основу: підтримка достатнього рівня обігових коштів забезпечується регіональними кредитами та урядовими дотаціями.

Практично всі інші галузі мають негативні значення обох факторів. Більшість з них (окрім чорної металургії) відносяться до четвертого кластера матриці, яку було побудовано на першому етапі оцінки. Ця галузі, у яких значення показників, що лягли в основу розподілу на кластери, значно нижчі від середніх по промисловості. Тобто для машинобудування та металообробки (хоча значення другого фактора у 1999 р. було позитивним), легкої, хімічної та нафтохімічної галузей і промисловості будівельних матеріалів характерна слабкість основних тенденцій, які свідчать про їх інвестиційну привабливість.

Чорна металургія не є типовою для Харківського регіону. З одного боку, вона, в основному, функціонує як допоміжна, сировинна для машинобудівної та металообробної галузі, а з іншого — має велику експортну потужність. Тому корективи у напрямках розвитку чорної металургії є надзвичайно сприйнятливими як до мультиплікативного ефекту змін у машинобудуванні та металообробці, так і до зовнішнього попиту. Це значною мірою пояснює значення наведених у табл. 2 факторів для цієї галузі.

Отримання характеристик основних складових інвестиційної привабливості галузей регіону дозволяє здійснити її остаточну оцінку (третій етап — оцінки) через визначення інтегрованого показника, який відбиває динаміку цих складових. Послідовність розрахунку показника наведено нижче.

Інтегральний показник (ІПг) інвестиційної привабливості галузі розраховується за наступною формулою:

$$ІПг = ПД_{сд} - НД_{сд} \quad (1)$$

де $ПД_{сд}$ — показник позитивної динаміки (факторів-стимуляторів і факторів-дестимуляторів);

$НД_{сд}$ — показник негативної динаміки факторів-стимуляторів і факторів-дестимуляторів.

Показник позитивної динаміки факторів-стимуляторів і факторів-дестимуляторів визначають таким чином:

$$ПД_{сд} = \sqrt{\sum_{j=1}^m (X_{jt}^c - X_{jt(t-1)}^c)^2}, \text{ якщо } \begin{cases} X_{jt}^c > X_{jt(t-1)}^c \\ X_{jt}^d < X_{jt(t-1)}^d \end{cases} \quad (2)$$

де j — номер фактора ($j=1...m$);

X_{jt}^c та $X_{jt(t-1)}^c$ — j -й фактор-стимулятор за періоду t і $t-1$ відповідно;

X_{jt}^d та $X_{jt(t-1)}^d$ — j -й фактор-дестимулятор за періоду t і $t-1$ відповідно;

Показник негативної динаміки факторів-стимуляторів і факторів-дестимуляторів визначають за формулою:

$$НД_{сд} = \sqrt{\sum_{j=1}^m (X_{jt}^d - X_{jt(t-1)}^d)^2}, \text{ якщо } \begin{cases} X_{jt}^c < X_{jt(t-1)}^c \\ X_{jt}^d > X_{jt(t-1)}^d \end{cases} \quad (3)$$

Результати розрахунку інтегрованого показника інвестиційної привабливості галузі (ІПг) наведено у табл. 3.

Розглянемо отримані значення з урахуванням розподілу галузей за кластерами у відповідності до значень темпів зростання обсягів виробництва та відносної продуктивності праці.

Таблиця 3

Значення інтегрованого показника інвестиційної привабливості галузі

№ кластера	Галузь промисловості	Значення ІІГ (2000 р.)	Місце за рейтингом	
			серед усіх галузей	усереднені кластера
1	Кольорова металургія	-1,18	8	3
1	Деревообробна та целюлозно-паперова	-0,78	4	1
1	Харчова промисловість	-1,04	7	2
2	Електроенергетика	4,68	1	—
3	Чорна металургія	0,84	3	—
4	Промисловість будівельних матеріалів	-0,95	6	3
4	Хімічна та нафтохімічна	1,81	2	1
4	Легка промисловість	-2,53	9	4
4	Машинобудування та металообробка	-0,85	5	2

Дані табл. 3 демонструють, що усі галузі першого кластера мають від'ємні значення показника інвестиційної привабливості.

Причиною переважання негативної динаміки ефективності фінансово-операційної діяльності над зростанням активності бізнес-процесів харчової галузі (ІІГ = -1,04) є зникнення на 2% прибутковості та зменшення на 5,8% питомої ваги іноземних інвестицій до галузі у їх загальному обсязі в економіку регіону.

Щодо деревообробної та целюлозно-паперової промисловості, то тут спостерігається зникнення ефективності операційної діяльності у сім разів: з 7% у 1999 р. до 1% у 2000 р. при відповідному підвищенні питомої ваги іноземних інвестицій з 0,3% до 1,5%, а покращення складових першого фактора є нижчим від середнього значення за галузями, що й пояснює негативну динаміку значення першої складової загалом. Інтегрований показник інвестиційної привабливості становить -0,78 (табл. 3).

Постійне зменшення питомої ваги іноземних інвестицій до кольорової металургії (1%) у їх загальному обсязі в економіку регіону супроводжується зникненням рентабельності (з 18% у 1999 р. до 10% у 2000 р.) та прибутковості (з 15% у 1999 р. до 9% у 2000 р.) основного виробництва. Зменшення значення першої складової інвестиційної привабливості цієї галузі пов'язано зі зміною показника співвідношення середньої зарплатної плати у галузі з мінімальною в Україні з 6,25 у 1999 р. до 4,05 у 2000 р. Інтегрований показник інвестиційної привабливості становить -1,18 (табл. 3).

Отже, врахування результатів трьох етапів оцінки інвестиційної привабливості галузей Харківського

регіону, які увійшли до першого кластера матриці "Продуктивність праці — обсяг виробництва", дає можливість зробити висновок про те, що негативне значення інтегрованого показника відображує цілком об'єктивні процеси, які відбуваються у цих галузях. З одного боку, освоєння інвестицій призводить до тимчасового зникнення ефективності, а з іншого — високий рівень конкурентного середовища цих галузей потребує пошуку нових ринків збуту.

Найкращу оцінку інвестиційної привабливості (ІІГ = 4,68) має електроенергетика. Таку високу позитивну динаміку ця галузь отримала за рахунок значного підвищення ефективності операційної діяльності (прибутковості та рентабельності становили -10%, -12% та 12%, 16% відповідно за роками) та більш високих порівняно з середніми показниками у галузях (незважаючи на те, що абсолютна динаміка показників співвідношення середньої зарплатної плати у галузі з мінімальною в Україні та обсягу реалізації на одиницю основних фондів негативна) значень структурних елементів складової ділової активності.

Стосовно чорної металургії слід відзначити, що поряд з нарощуванням темпів та обсягів виробництва галузь має негативні значення стратегічної та тактичної складових інвестиційної привабливості (основною проблемою цієї галузі є рентабельність операційної діяльності — тільки приватний сектор має позитивні значення), але з тенденцією до покращення — показник ІІГ становить 0,84. Тобто результати всіх трьох етапів оцінки інвестиційної привабливості чорної металургії висвітлюють необхідність посилення приватизаційних процесів та державного регулювання неприватизованого сектору цієї галузі промисловості Харківського регіону.

Як видно з даних табл. 3, хімічна та нафтохімічна промисловість має одне з найкращих значень показника інвестиційної привабливості (ІІГ = 1,81) серед усіх галузей. Але окремо взяте це значення свідчить лише про позитивну динаміку взагалі. Тобто протягом 1999 – 2000 рр. у цій галузі мало місце переважання позитивних тенденцій над негативними. Тому, щоб отримати реальну оцінку інвестиційної привабливості галузі, необхідно розглядати цей показник у сукупності зі значеннями факторів та з її розташуванням у матриці "Продуктивність праці — обсяг виробництва". З огляду на ці аспекти оцінок можна зробити такої попередній висновок враховуючи, що темпи зростання обсягів виробництва та продуктивність праці все ще є значно нижчими від середніх по промисловості, тактична та стратегічна складові інвестиційної привабливості хімічної та нафтохімічної промисловості впродовж обох років мають від'ємні значення з тенденцією до покращення, можна оцінити галузь як таку, що має

низьку інвестиційну привабливість, а перспективи її подальшого розвитку пов'язані, насамперед, зі структурною та організаційною переорієнтацією виробничої діяльності.

Такі ж характеристики, навіть з переважанням негативних тенденцій над позитивними, мають також інші галузі, які належать до четвертого кластера матриці "Продуктивність праці — обсяг виробництва", а саме: машинобудування та металообробка (ІПг = -0,85), промисловість будівельних матеріалів (ІПг = -0,95) та легка промисловість (ІПг = -2,63).

Таким чином, запропоновані методичні засади оцінки інвестиційної привабливості економічних об'єктів, які розглянуті в статті на рівні регіонів і галузей, мають наукову новизну, дозволяють узгодити інвестиційну політику суб'єкта господарювання на всіх таксономічних рівнях. Напрямок подальших досліджень є застосування запропонованої методики на рівні підприємства.

Література: 1. Ястремська О. М., Медведєва І. Б. Факторний аналіз у дослідженні мезорівневих інвестиційних процесів // Економіка розвитку. — 2002. — №2. — С. 4 – 8.
2. Лысенко Н. Д. Комплексный подход к оценке инвестиционной привлекательности субъекта хозяйствования // Проблемы науки. — 2002. — №6. — С. 21 – 27.

*Стаття надійшла до редакції
7.03.2003 р.*

УДК 331.101.3

Жеманюк А. П.

ВЗАИМОСВЯЗЬ МЕХАНИЗМОВ СТРАТЕГИИ УПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЕМ ЧЕЛОВЕЧЕСКИХ РЕСУРСОВ

Предложен комплекс механизмов управления человеческими ресурсами предприятия, позволяющий с системных позиций решать проблему их развития. Комплекс включает в себя механизмы: диагностики, планирования человеческих ресурсов и их регулирования, а также стратегического развития. Изложено краткое содержание данных механизмов.

Переход Украины к рыночной экономике вызывает необходимость переориентации ее на новую

философию хозяйствования, базирующуюся на принципах маркетинга, конкуренции и предпринимательства, гибкой и эффективной системы управления. Вместе с тем успех такого реформирования экономики невозможен без эффективного управления персоналом на всех уровнях и во всех звеньях хозяйствования, начиная от государства, региона, отрасли и кончая отдельным структурным образованием — предприятием. Однако управление персоналом в нашей стране испытывает сильное влияние стереотипов прошлого и издержек специфического развития рыночной экономики. Многие управленцы воспринимают персонал упрощенно, только как фактор производства, причем не ведущий, а наличие обширного рынка труда вызывает иллюзию его легкозаменяемости. В этой связи менеджеры видят успех функционирования предприятия в совершенствовании финансового менеджмента, усилении инвестиционной активности и привлекательности, забывая о том, что все это возможно только за счет целенаправленной, квалифицированной и заинтересованной деятельности их работников.

Человеческие ресурсы в рыночной экономике приобретают значение стратегического фактора успеха предприятия. Именно поэтому разработке и развитию методологического инструментария управления исследователи уделяют большое внимание. Этими проблемами занимаются такие авторы, как Базаров Т. Ю., Малиновский П. В., Самыгин С. И., Зайцев Г. Г., Пушкарь А. И., Иванцевич Дж. М., Лобанов А. А., Доронина М. С., Оганесян И. А., Столяренко Л. Д., Уткин Э. А., Спивак В. А. и многие другие. Однако ряд вопросов, касающихся разработки комплекса механизмов стратегического управления человеческими ресурсами предприятия, раскрыт не полностью и нуждается в дальнейших исследованиях.

На взгляд автора, стратегия управления развитием человеческих ресурсов (СУРЧР) должна сводиться не к обеспечению вспомогательной функции в производственном процессе, а к активному влиянию на развитие предприятия в будущем. В силу этого актуальной является разработка механизма формирования стратегии управления развитием человеческих ресурсов, позволяющего эффективно реализовывать общую стратегию развития предприятия и являющегося частью проблемы демографической политики и развития людского потенциала.

Под механизмом управления понимают наиболее активную часть системы управления, обеспечивающую воздействие на факторы — внутренние или внешние, от состояния которых зависит результат деятельности управляемого объекта. В условиях